

TÜRKİYE-KATAR İLİŞKİLERİ VE BÖLGESEL DENGELER

Kübra Muriç

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Muriç, Kübra. "Türkiye-Katar İlişkileri ve Bölgesel Dengeler". İNSAMER Araştırma 122, Ağustos 2020.

Araştırma 122

2000’li yıllarda önceki dönemlere kıyasla Türk dış politikasının Ortadoğu yaklaşımının değişmeye başlaması, Türkiye’nin bölge ülkeleriyle etkileşiminin artmasını sağlamıştır. Ortadoğu coğrafyası genelinde bu yeni dönemle birlikte en fazla ilişki kurulan ülke ise Katar olmuştur. Bu noktada Arap Baharı süreciyle bölgesel anlamda dış politikaların uyumluluk arz etmesi, iki ülke arasında artan ilişkilerin temel sebebi olarak gösterilirken, bu uyumluluk sonraki süreçte askerî ve ekonomik ilişkilerle enerji alanlarında da kendini göstermiştir. Rusya ile yaşadığı uçak krizi ve 15 Temmuz darbe girişimi gibi zor zamanlarında Türkiye’ye hem maddi hem de manevi anlamda destek veren Katar, iyi bir ortak olduğunu kanıtlamıştır. Tarihler 5 Haziran 2017’yi gösterdiğinde bu kez de Katar’a ilk yardım elini uzatan ülke Türkiye olmuştur. Katar’ın yaşanan krizden ağır bir şekilde etkilenmemesi adına Türkiye,

krizin başından sonuna kadar hem diplomatik hem de askerî ve ekonomik araçlarını devreye sokmuştur. Söz konusu kriz, Türkiye için ortaklığının test edilmesi adına önemli bir fırsat olurken aynı zamanda iktisadi anlamda da bazı kazanımlar sağlamıştır.

Türkiye ve Katar Arasındaki İlişkilerin Tarihî Gelişimi

1990’lı yılların başlarında doğrudan birbirleriyle ilişkili olmasalarda her ülkenin bir şekilde müdahil olduğu en önemli olay, Irak’ın Kuveyt’i işgal etmesi sonucu ortaya çıkan 1. Körfez Savaşı’dır. Irak’ın Kuveyt topraklarından çıkarılması için Katar’ın da aralarında bulunduğu birçok bölge ülkesi, ABD öncülüğünde kurulan koalisyona katılırken Türkiye, fiilen koalisyona katılmasa da operasyon boyunca İncirlik Hava Üssü’ndeki ABD uçaklarının kullanılmasına izin vererek operasyonu dışarıdan desteklemiştir. Savaş,

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

koalisyon güçleri tarafından kazanılmasına rağmen, hem Türkiye hem de Katar bu savaş sebebiyle önemli ekonomik kayıplar yaşamıştır. Doğal kaynakları sayesinde Körfez'in zengin ülkelerinden biri olan Katar, savaş sonrasında artık dış borcu olan bir ülke hâline gelmiştir. Türkiye ise büyüme hızının %9,4'ten %0,3'e gerilemesiyle ciddi bir ekonomik daralma dönemine girmiş, bütçe açığı ve enflasyonda önemli artışlar yaşamıştır (Duman, TASAM). Bu süreçte meydana gelen bir diğer önemli gelişme ise, 1990'lı yılların başlarında İsrail-Filistin ihtilafını gidermeye yönelik geliştirilen Ortadoğu Barış Süreci politikalarına paralel olarak, Türkiye'nin de İsrail ile yakın ilişkiler geliştirmesi olmuş ve uzun yıllardır Araplar ve İsrail ile ilişkilerde uygulanan denge politikası sona ermiştir. 1996-1999 yılları arasında barış süreci tıkanmış olsa da Türkiye'nin İsrail ile ilişkilerini geliştirici yönde politikalar izlemesi, Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ülkelerinin tepkisine yol açmıştır. Dolayısıyla o dönemde geliştirilen Türkiye-İsrail ilişkileri, Türkiye'nin bölge ülkeleriyle ilişkilerini geliştirememesinde önemli bir etken olmuştur (Sinkaya, 88). Sonuç olarak bölgesel bazda farklı politikalar izlemeleri ve Türkiye'nin tam anlamıyla Ortadoğu'yu kapsayacak bir politika devreye sokamaması sebebiyle Türkiye-Katar ilişkilerinde 2000'li yıllara kadar önemli bir ilerlemeden söz etmek mümkün değildir.

2000'li yıllarda Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AK Parti) iktidara gelmesiyle birlikte Türk dış politikasında yeni bir döneme girilmiştir. Bu dönemde benimsenen dış politika anlayışı çerçevesinde yeni Ortadoğu yaklaşımı; komşularla sıfır sorun, diplomasi ve her alanda diyalog hedefi gibi stratejiler üzerine şekillenmiştir. Özetle Türkiye, sert güç yerine yumuşak güç kanallarını devreye sokmaya çalışarak bölge ülkeleriyle ilişkilerini ilerletmeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda Türkiye'nin politikalarının temel hedefi, Ortadoğu coğrafyasında sosyoekonomik ve sosyopolitik etkisini arttırmak ve bölgenin etkili kurumları olan İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT), Arap Birliği ve KİK ile yakın ilişkiler kurmak olmuştur

(Şahin, Türksam). Bölge ülkeleriyle üst düzey karşılıklı ziyaretlerin yapılmasıyla birlikte Dış Ekonomik İlişkiler Konseyi (DEİK) liderliğinde iş konseylerinin kurulduğu bu dönemde, çeşitli serbest ticaret anlaşmaları imzalanmıştır. Bu iş birliklerinin ekonomik alanla sınırlı kalmasını istemeyen Türkiye, KİK ülkeleriyle güvenlik alanındaki ilişkilerini de güçlendirmeye çalışmıştır. Bu doğrultuda da Türkiye, 2004 yılında Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO) ülkelerinin KİK ülkelerini İstanbul İşbirliği Girişimi çerçevesinde NATO ile ortaklık kurmaya davet etmeleriyle doğan güvenlik temelli stratejik iş birliğini desteklemiştir (Yetim ve Akcan, 25). Dolayısıyla bu yeni yaklaşımla birlikte Katar'ın 1990'lı yıllardan itibaren ortaya koymaya çalıştığı çok yönlü dış politika, yumuşak güç ve arabuluculuk yaklaşımının bir benzeri, 2000'li yıllarda AK Parti'nin iktidara gelmesiyle Türkiye'de de devreye sokulmuştur.

Türk dış politikasının Ortadoğu'yu da kapsayacak şekilde yeniden dizayn edilmesi, bir Körfez ülkesi olan Katar ile önceki dönemlerde de var olan bölgesel ve kültürel yakınlıkların siyasi, askerî ve ekonomik iş birliklerine evrilmesine katkı sağlamıştır. 2010 yılına kadar ilişkiler üst düzey ziyaretler, ekonomik ve kısmen askerî iş birliği üzerine şekillenirken, bölgesel gelişmeler karşısında her iki ülkenin dış politikasının da benzerlik gösterdiğini söylemek mümkündür.

KİK'nin oluşumundan itibaren Suudi Arabistan'ın bölgeyi domine etmesinden ve Körfez'deki İran-Suudi Arabistan rekabetinden endişe duyan Katar, yaptığı dış politika hamleleriyle Ortadoğu'da etkisini arttıran Türkiye'yi bölgede dengeleyici bir aktör olarak görmüştür. Türkiye'nin bölgedeki konumunun güçlenmesinin kendi otonomisini de arttıracakını düşünen Katar, Türkiye ile ilişkilerini Arap Baharı süreci öncesinden itibaren geliştirmeye başlamıştır. Bu doğrultuda 2007'de Ankara'da imzalanan "Türkiye ile Katar Arasında Askerî Alanda Eğitim, Teknik ve Bilimsel İşbirliği Anlaşması" ile sonraki yıllarda oluşturulacak askerî ittifakın ilk adımları atılmış ve iki ülke arasında bölgesel politikalarda uyum süreci başlamıştır (Yetim ve Akcan, 26).

Arap Baharı Sürecinde Türkiye-Katar İlişkileri

2010 yılı sonrası Ortadoğu coğrafyasını en fazla meşgul eden konu hiç şüphesiz Arap Baharı süreci olmuştur. Ortadoğu’da baskıcı ve diktatör rejimlere karşı halkın özgürlük talepleri sebebiyle ortaya çıkan Arap Baharı, hem Türkiye hem de Katar tarafından desteklenmiştir. Her iki ülkenin de Tunus, Mısır, Libya ve Suriye’deki demokratikleşme taleplerine destek vermesi, dış politikalarında uyumlu olmalarını da beraberinde getirmiş ve birlikte hareket etmelerini sağlamıştır. Bu süreçte Körfez ülkeleri dışında bir ülkeyle önemli siyasi ve askerî iş birlikleri geliştirmeye başlayan Katar’ın (Yetim, Ortadoğu Yıllığı, 310), Türkiye ile büyük oranda hemfikir olduğu konular şöyle sıralanabilir: Suriye iç savaşında rejime karşı savaşan Özgür Suriye Ordusu’nu (ÖSO) destekleme, Irak Şam İslam Devleti’ni (DAEŞ) bölgede bir tehdit olarak algılama, Mısır’da Sisi tarafından gerçekleştirilen darbeyi eleştirme ve Müslüman Kardeşler’e destek verme, İran’ın bölgedeki artan nüfuzundan endişe duyma (Milliyet, 2015). Süreç boyunca dış politika hedeflerinin büyük ölçüde benzeşmesi, Türkiye ve Katar’ın bölgede yaşanan gelişmelere dair siyasi iş birliğini üst seviyelere çıkarmasını sağlamıştır (Ataman ve Akdoğan: 2014, 218). Bu birlik, ilerleyen dönemde kültürel etkileşim, yatırım, enerji ve askerî ilişkiler gibi belli başlı konularda da kendini göstermiştir.

2015 yılı Türkiye ve Katar arasındaki siyasi ve askerî iş birliğinin farklı alanlara yayıldığı ve güçlendirildiği bir yıl olmuştur. Bu dönemde yaşanan önemli gelişmelerden ilki, 24 Temmuz 2015 tarihinde Türkiye’nin sınır güvenliğini sağlama amacıyla PKK ve DAEŞ terör örgütlerine yönelik Irak ve Suriye’nin kuzeyinde düzenlediği hava harekâtlarına Arap Birliği ülkelerinden kınama gelmesine rağmen birliğin bir parçası olan Katar’ın harekâtlara verdiği destektir. Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil el Arabi’nin Irak’ın toprak bütünlüğüne vurgu yaparak “Arap Birliği, bölge ülkelerinin güvenlik ve istikrarını hedef alan tüm terör eylemlerini

kınamaktadır...” şeklindeki sözlerine Katar, “şerh koyduğunu” açıklayarak Türkiye’nin Birleşmiş Milletler (BM) anlaşmasının 51. maddesi çerçevesinde meşru müdafaa hakkını kullandığını ifade etmiştir (Milliyet, 2015). Bu dönemde yaşanan bir diğer gelişme ise taraflar arasındaki ilişkinin kültürel alanda da yoğunlaşmasıdır. Türkiye ve Katar tarafından 2015 yılının “Türkiye-Katar Kültür Yılı” ilan edilmesiyle her iki ülkede 40’a yakın etkinlik gerçekleştirilmiştir (Dışişleri Bakanlığı 2015 Yılı İdare Faaliyet Raporu, 65). 2016 yılında Türkiye’de yaşanan darbe girişimi sürecinde, Katar’ın sergilediği tutum da iki ülke arasındaki ilişkilerin sağlam bir zemine oturduğunu kanıtlar niteliktedir. Darbe girişiminin başladığı sıralarda Cumhurbaşkanı Erdoğan’ı arayan ve dayanışma içerisinde olduklarını belirten ilk ülkenin Katar olması, Türkiye tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan *el-Arab* gazetesine verdiği bir mülakatta, “Katar’ın 15 Temmuz darbe girişimi sırasında ve sonrasında sergilediği dayanışmayı, desteği unutamayız. Katar kara gün dostu olduğunu gösterdi.” demiştir (Anadolu Ajansı, 2017). Katar’ın bu tutumu ikili ilişkilere de olumlu yansımasıdır. Bu süreçten yaklaşık bir ay sonra *Digitürk* Katarlı bir şirkete satılırken Türk şirketi *Tekfen İnşaat* Katar’da inşa edilmesi planlanan yaklaşık 2,1 milyar dolarlık otoyol projesi için ön protokol imzalamıştır (NTV, 2016). İki ülke ilişkilerinin gelişmesine katkı yapmaktan ziyade derinleşmesini sağlayan en önemli etken ise, ilki 2015 yılında gerçekleştirilen ve sonraki yıllarda düzenli olarak yapılan Yüksek Stratejik Komite Toplantıları olmuştur. Her toplantıda imzalanan çok sayıda anlaşma ile özellikle askerî ve enerji iş birliği alanlarındaki ilişkiler güçlendirilmiştir. Bu dönemle birlikte artık taraflar arasında bir müttefiklik kurulduğundan da söz etmek mümkündür.

Yüksek Stratejik Komite Toplantıları

İlişkilerde dönüm noktası olan asıl gelişme, 19 Aralık 2014 tarihinde Ankara’da Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Katar Emiri Şeyh Tamim tarafından

imzalanan “Türkiye Cumhuriyeti ile Katar Devleti Arasında Yüksek Stratejik Komite Kurulmasına İlişkin Ortak Mutabakat” anlaşması çerçevesinde oluşturulan Yüksek Stratejik Komite’nin Birinci Toplantısı sonucu yapılan anlaşmalardır. 2 Aralık 2015 tarihinde Katar’ın ev sahipliği ile Doha’da Cumhurbaşkanı Erdoğan ve El Sani’nin başkanlığında gerçekleştirilen toplantıda 15 ayrı anlaşma imzalanmıştır. İki ülke arasındaki vize uygulaması kaldırılmış ve Türkiye’nin Katar’dan sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) alımı, eğitim, bilim ve teknoloji, çevre, denizcilik ve enerji konularında çeşitli anlaşmalar imzalanmıştır (Gulf News, 2015). Aralık 2016’da Trabzon’da gerçekleştirilen Yüksek Stratejik Komite İkinci Toplantısı’nda ikili iş birliğinin daha da güçlendirilmesi ve bölgesel konular ele alındıktan sonra sağlık, maliye, iletişim, eğitim, gümrük, tarım, spor ve gençlik alanlarında mutabakat zaptı, anlaşma, eylem planları ve ortak bildiri imzalanmıştır (Anadolu Ajansı, 2016). Kasım 2017’de Doha’da gerçekleştirilen serinin üçüncü toplantısında, iki ülke arasında Merkez Bankacılığı, turizm, liman, hukuki ve adli eğitim, meteoroloji, gıda güvenliği, medya, eğitim kurumları arasında araştırma, insani yardım ve cezai konularda adli iş birliği alanlarında 10 anlaşma imzalanmıştır (Milliyet, 2017). Kasım 2018’de İstanbul’da gerçekleştirilen Yüksek Stratejik Komite Toplantıları’nın dördüncüsünde ise taraflar arasında kültür, ticaret, ekonomi ve ulaştırma gibi alanlarda stratejik iş birliği protokolü imzalanmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan toplantı sırasında her iki ülkenin de zor zamanlarda birbirleri ile dayanışma içinde hareket ettiğini ve birbirlerinin kara gün dostu olduğunu birçok kez gösterdiğini bir kez daha belirtmiştir (TRT Haber, 2018). Kasım 2019’da Doha’da gerçekleşen serinin beşinci toplantısında, taraflar arasında farklı alanlarda yedi anlaşma imzalanmıştır. Toplantı ortak bildirisinde, Ağustos 2018’de T.C. Merkez Bankası ve Katar Merkez Bankası arasında imzalanan ikili para takası (swap) anlaşmasının tadil edildiği ve 3 milyar dolardan 5 milyar dolara yükseltildiği açıklanmıştır. Ayrıca bildiride Türkiye ve Katar’ın “Suriye’deki terörün sonlandırılması”,

“Ortadoğu’da barışın tesisi”, “Kıbrıs ve Filistin sorunlarının çözümü” konularında ortak görüşte olduğuna yer verilmiştir (Sabah, 2019).

Askerî-Savunma İş Birliği

İki ülke arasındaki askerî iş birliğinin ilk adımları 2007’de imzalanan anlaşma ile atılmış ve bu iş birliğini 2012 yılında imzalanan askerî eğitim iş birliği anlaşması ve savunma sanayii iş birliği mutabakat muhtırası takip etmiştir. Kurulan bu askerî iş birliğinin bir ittifaka dönüşmesi ise, 19 Aralık 2014 tarihinde Ankara’da yapılan mutabakat ile sağlanmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Katar Emiri Tamim tarafından imzalanan ve taraflar arasında askerî-savunma iş birliğinin dönüm noktasını oluşturan “Türkiye Cumhuriyeti ile Katar Devleti Arasında Yüksek Stratejik Komite Kurulmasına İlişkin Ortak Mutabakat Anlaşması”, Türk Silahlı Kuvvetleri’nin (TSK) Katar’a konuşlandırılması, askerî eğitim, ortak askerî tatbikat ve savunma sanayi alanlarında iş birliğinin güçlendirilmesini sağlayacak bir mekanizma kurulmasını öngörmektedir (Aljazeera Türk, 2015). Bu anlaşmanın Mart 2015’te meclis tarafından onaylanmasıyla birlikte anlaşmanın askerî kanadına yönelik ilk adım Ekim 2015’te başkent Doha’daki El Rayyan Üssü’ne askerî sevkiyat yapılması ile gerçekleşmiştir. Sevkiyatın hemen ardından 17-29 Ekim 2015 tarihleri arasında iki ülke silahlı kuvvetleri tarafından Katar’da gerçekleştirilen “Nasr-Zafer Tatbikatı” Katarlı yetkililerce bugüne kadar gerçekleştirilen en başarılı tatbikat olarak deklare edilmiştir (Dışişleri Bakanlığı Faaliyet Raporu, 2015). 150 asker ve zırhlı aracın bulunduğu Tarık bin Ziyad Kışlası içerisinde yer alan TSK Kara Unsur Komutanlığı’ndaki Türk askerlerinin görevinin Katarlı askerlerin eğitimi, Katar’ın mevcut savunma imkânlarının geliştirilmesi, terörizmle mücadele ve bölgesel barışa katkı sağlamak olduğu açıklanırken, bölgede ortaya çıkabilecek krizlere de müdahale edilebileceği belirtilmiştir (Yetim ve Akcan, 27).

28 Nisan 2016’da ise “Katar Topraklarında Türk Kuvvetlerinin Konuşlandırılmasına İlişkin Uygulama Anlaşması” Doha’da imzalanmıştır.

Anlaşmanın temel hedefleri; Katar askerî kurumlarının modernizasyonun sağlanması, askerî eğitim ve öğretim alanlarında iş birliğinin çeşitlendirilmesi, eğitim ve tatbikatlar neticesinde Katar Silahlı Kuvvetleri'nin savunma imkân ve kabiliyetinin geliştirilmesinin desteklenmesi ve gerçekleştirilecek eğitim ve tatbikatlarla bölgesel ve küresel barışa katkı sağlanması olarak sıralanmıştır (Özden, AA, 2017). Bu anlaşmanın onayı meclis gündeminde geri sıralarda yer alırken, Katar Krizi'nin ortaya çıkmasıyla konu öne alınarak Katar'a uygulanmaya başlayan ambargo tarihinden iki gün sonra, anlaşma TBMM Genel Kurulu'nda görüşülerek kabul edilmiştir (Milliyet, 2017). 2017 yılındaki sürece kadar üsteki asker sayısı 150'den 94'e düşürülmüşken krizle birlikte asker ve araç sayısında artış yaşanmıştır. 3.000 kişilik askerî kapasiteye sahip olan Türkiye'nin Ortadoğu'daki ilk askerî üssü, Aralık 2017'de "Katar-Türk Birleşik Müşterek Kuvvet Komutanlığı" adını almıştır. Üssü büyüme çalışmaları çerçevesinde 2019 yılında kışınan hemen yanına 5.000 kişilik ikinci bir askerî üs inşa edilmiştir. Şu an itibarıyla Türkiye'nin güvenliği ve çıkarları gereği üsteki asker sayısı hakkında net bir veri bulunmamakla birlikte, mevcut asker sayısının arttırılacağı öngörülmektedir (Firat, Hürriyet, 2019). Askerî alanda ilişkilerin yoğunlaşması, savunma alanında da birçok anlaşmayı beraberinde getirmiştir. 12-14 Mart 2018 tarihinde Katar'da düzenlenen Doha Uluslararası Deniz Savunma Fuarı ve Konferansı'nda (DIMDEX 2018) taraflar arasındaki askerî-savunma iş birliğini güçlendirecek gelişmeler yaşanmıştır. Türk savunma sanayiinden 33 firmanın katıldığı fuarda, firmalar tarafından çeşitli silah ve araçların tanıtımı yapılmış, TAIS (*Turkish Associated International Shipyards*), BMC ve Baykar Makine gibi firmalar Katar Silahlı Kuvvetleri ile önemli anlaşmalara imza atmıştır. TAIS'i oluşturan beş tersaneden biri olan Anadolu Tersanesi, Katar Deniz Kuvvetleri için iki silahlı savaş gemisinin inşa edilmesini öngören bir sözleşme imzalarırken (Akşam, 2018) BMC de Katar ordusu için 50'si Kirpi, 35'i Amazon olmak üzere 85 adet yeni zırhlı araç

üretimini kapsayan bir sözleşme imzalamıştır (Defence World, 2018). Baykar Makine ile yapılan sözleşme çerçevesinde de Katar'a altı adet Bayraktar TB2 Hava Aracı Platformu, üç yer kontrol istasyonu sistemi ve ekipmanı ile İnsansız Hava Aracı (İHA) teslim edileceği duyurulmuştur. Sözleşme gereği ilk teslimatlar 2019 yılında başlamıştır (Gulf Times, 2019). 2019 yılında Türkiye ve Katar arasında yeni bir savunma iş birliği anlaşması daha yapılmıştır. Katar'ın Türkiye'den 100 adet Altay Ana Muharebe Tankı (AMT) almasını öngören bu anlaşmayla Türkiye, ilk yerli tank ihracatını da gerçekleştirme fırsatı bulmuştur (Daily Sabah, 2019). Bu kapsamlı anlaşmalar, Katar ile Türkiye arasındaki askerî-savunma iş birliğinin ileri noktalara taşınmasına katkı sağlamıştır. Katar ile yapılan tüm askerî-savunma anlaşmalarının Türkiye için belki de en önemli kazancı, 100 yıl sonra askerî açıdan Körfez'e geri dönmesi ve deniz aşırı alanlarda varlığını gösterebilmesi olmuştur.

Enerji İş Birliği

Ekonomisi ve nüfusu ile doğru orantılı olarak enerji ihtiyacı her geçen gün artan Türkiye'nin fosil yakıtı dışarıdan tedarik etmesinden dolayı, enerji politikalarındaki temel öncelik, arz kaynaklarını çeşitlendirerek enerji güvenliğini sağlamak ve tedarikte esnekliği arttırmaktır. Bu amaçla 1990'lı yıllarda enerji ihtiyacının önemli bir kısmını oluşturan doğal gaz konusunda, boru hattı ile ithalatın yanına LNG ithalatını da ekleyerek arz ve tedarikte çeşitlilik sağlamıştır. Bu kapsamda 1994 yılından itibaren Cezayir'den, 1999 yılından itibaren de Nijerya'dan uzun dönemli sözleşmelerle LNG ithalatına başlanmıştır. O tarihlerde her iki ülkeden ithal edilen LNG, Türkiye'nin tek LNG depolama tesisi olan Marmara Ereğlisi'nde toplanmıştır. Katar da ilk sıvılaştırma terminalini 1997 yılında faaliyete geçirmiş ve yatırımlarını LNG üzerine yoğunlaştırmaya başlamıştır. 1990'lı yılların sonuna doğru Türkiye Katar'dan LNG alımını gündemine getirmesine rağmen yeterli depolama kapasitesine sahip olmaması sebebiyle bu düşünce askıya alınmıştır. Ocak

2006'da Rusya ve Ukrayna arasında ortaya çıkan krizle birlikte Batı hattındaki doğal gaz arzının azalması ve İran'ın teknik sebeplerden ötürü doğal gazı kış aylarında kesmesi, Türkiye için ciddi problemlere neden olmuştur. Bu gelişmeler neticesinde Türkiye, LNG ithalatını ve depolama faaliyetlerini arttırmaya başlamıştır. Bu bağlamda LNG depolama kapasitesini geliştirmek adına 2001 yılında Aliğa'da kurulan Ege Gaz LNG Terminali 2006 yılında faaliyete geçmiştir. 2008 yılında yapılan kanun değişikliği ile LNG ithalatı *Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi* (BOTAŞ) ve diğer ilgili şirketlere serbest bırakılırken spot LNG kapsamında birden fazla ülkeden LNG alımı yapılmasının da önü açılmıştır (EPDK, Doğalgaz Sektör Raporu, 2018). Bu süreçle birlikte Türkiye, resmî bir anlaşma olmaksızın spot piyasalar üzerinden Katar'dan LNG ithalatına başlamıştır (Karagöl ve Kaya, 62).

2013 yılında Türkiye ve Katar arasında enerji iş birliği kurulmasına ilişkin önemli gelişmeler yaşanmıştır. Dönemin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız, Katar'da Enerji ve Sanayi Bakanı Dr. Mohammed bin Saleh el-Sada ile yaptığı görüşme sonrasında Katar'ın dünyanın en büyük LNG tedarikçisi olduğunu belirterek, taraflar arasında uzun vadeli kontrat yapılması yönünde ümitli olduğunu söylemiştir. Konuşmasında ayrıca beş ülkeden doğal gaz alındığını, altıncı ülke olarak da Katar'ı görmek istediklerini belirten Yıldız, Katar'ın Türkiye'ye LNG terminali yatırımı yapacağı yönünde gelişmeler olduğunu da ifade etmiştir. Katar Enerji Bakanı Türkiye'de birden fazla yatırımla ilgilendiklerini, bunlardan birinin de LNG terminali kurmak olduğunu söylemiştir. Terminal kurmak için bir Türk şirketi ile görüştiklerini de belirten el-Sada, taraflar arasında tam olarak anlaşma sağlanamadığını, sağlanması durumunda kamuoyunun bilgilendirileceğini belirtmiştir (Sabah, 2013). 2013 yılı sonlarına doğru, kış aylarında arz sıkıntısı yaşamamak adına Katar'a 350 milyon dolarlık LNG siparişi

verildiğini açıklayan Bakan Yıldız, Katar'ın Türkiye'de yeni bir terminal inşa etmesi yerine büyük olasılıkla mevcut terminallerden birinde ortak çalışılacağını belirtmiştir (Hürriyet, 2013). Fakat bu konuda görüşmeler yapılsa da bir sonuca ulaşılamamıştır.

Türkiye ve Katar arasındaki enerji ilişkilerinin iş birliğine evrilmesi 2015 yılında yapılan Yüksek Stratejik Komite'nin birinci toplantısı ile gerçekleşmiştir. Toplantı sonrasında Türkiye'nin Katar'dan uzun vadeli ve düzenli LNG ithalatını öngören ön mutabakat zaptı BOTAŞ ve Katar Milli Petrol Şirketi tarafından imzalanmıştır. Bu mutabakat zaptının en önemli kazanımı, taraflar arasında daha önceden yapılan dönemlik anlaşmalara uzun vadeli bir perspektif kazandırması olmuştur. Ayrıca toplantıda Katar'ın Türkiye'de LNG terminali kurma düşüncesinin yeniden değerlendirmeye alınacağı da ifade edilmiştir (Milliyet, 2015). Katar ile uzun yıllardır yapılması düşünülen LNG anlaşmasının neden bu dönemde yapılmaya çalışıldığına ise ayrıca bakmak gerekmektedir. 24 Kasım 2015 tarihinde Türkiye'nin doğal gazda büyük oranda bağımlı olduğu Rusya ile kriz yaşaması, akıllara doğal gazın kesilebileceği ihtimallerini getirmiştir. Buna önlem olarak da boru hatlarından tedarik edilen doğal gaza henüz alternatif olamasa da LNG alımını arttırarak hem doğal gaz türü hem de tedarikçisi çeşitlendirilmeye başlanmıştır. Dolayısıyla Türkiye, 2015 yılı itibarıyla Katar ile diğer birçok alanda olduğu gibi enerji konusunda da iş birliğine girmiş ve uzun dönemli yeni bir tedarikçi bulmuştur.

2017 yılında BOTAŞ, ön mutabakat zaptı çerçevesinde *Katar Gaz Şirketi (Qatargas)* ile üç yıllık LNG ithalatı anlaşması imzalamıştır. *Qatargas*, Türkiye'ye üç yıl süreyle yılda 1,5 milyon ton LNG sevk edileceğini açıklamıştır. Türkiye'ye gelen gazın depolanmasının da Marmara, Ege Gaz ve 2016 yılında faaliyete geçen Etki LNG terminallerinde yapılacağı duyurulmuştur (Anadolu Ajansı, 2017).

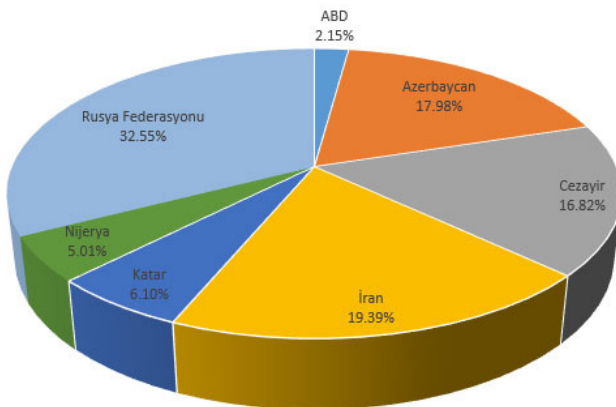
Tablo 1: 2013-2019 Yılları Arasında, Doğal Gaz İthalatı Gerçekleştiren Şirketlerin Doğal Gazın Türüne Göre İthalat Miktarları (Milyon Sm³) ve Payları (%)

Gazın Türü	BORU GAZI		LNG		TOPLAM
	Yıllar	Miktar	Pay(%)	Miktar	
2013	39.419,44	87,08	5.849,54	12,92	45.268,98
2014	41.981,41	85,22	7.280,87	14,78	49.262,28
2015	40.778,11	84,21	7.648,96	15,79	48.427,08
2016	38.724,48	83,54	7.627,68	16,46	46.352,17
2017	44.484,67	80,52	10.765,28	19,48	55.249,95
2018	39.032,13	77,63	11.249,92	22,37	50.282,05
2019	32.517,40	71,92	12.694,07	28,08	45.211,47

Kaynak: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, *Doğal Gaz Piyasası Sektör Raporu*, Mart 2019.

Tablo 1’de görüldüğü üzere, 2013-2019 yılları arası, boru hatlarından tedarik edilen doğal gaz miktarında kademeli olarak düşüş yaşanırken LNG’de ise gözle görülür bir artış olmuştur. Bu artışın en önemli sebeplerinden biri, Türkiye’nin mevcut depolama kapasitesini arttırmasıdır. 2016 yılında Etki LNG terminali, 2017 yılında da Hatay Dörtyol LNG tesisinin devreye sokulmasıyla birlikte LNG’nin 2019 yılı itibarıyla toplam ithalattaki payı %28’lere yükselmiştir (EPDK, Doğalgaz Sektör Raporu, 2018).

Şekil 1: 2019 ve 2020 Yıllarının Mart Aylarındaki Doğal Gaz İthalat Miktarlarının Doğal Gazın İthal Edildiği Ünelere Göre Dağılımı (%)

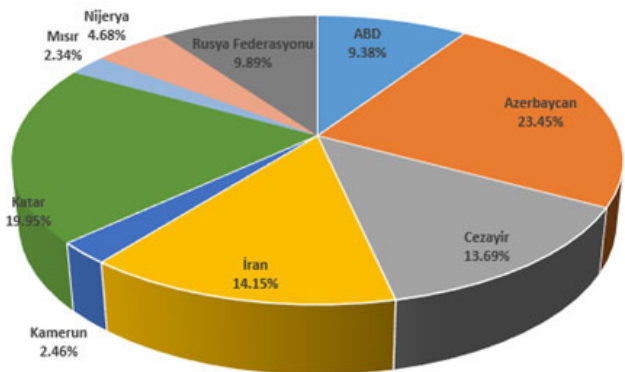

Sonuç olarak son 10 yılda Türkiye’nin LNG ithalatına yöneliminin artması, dünyanın en büyük LNG tedarikçisi olan Katar ile enerji alanında iş birliği kurmasına olanak sağlamıştır. Katar’ın Türkiye’nin LNG ithalatındaki payı

Şekil 1’de görüldüğü üzere düzenli olarak artmaktadır. Türkiye’nin mevcut durumda LNG alım miktarını yükseltmesinin önündeki en büyük engel, yeterli depolama kapasitesine sahip olmamasıdır. Depolama kapasitesinin arttırılması ile taraflar arasındaki enerji iş birliğinin giderek güçleneceği öngörülmektedir.

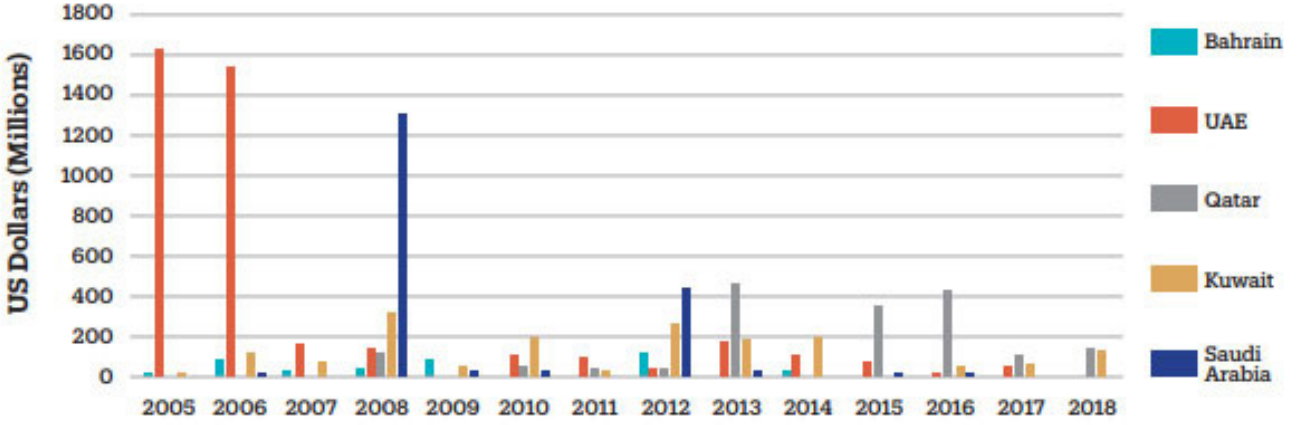
Katar’ın Türkiye’ye Yatırımları

2013 yılı itibarıyla taraflar arasında artan etkileşim ve yakınlık, Katar’ın Türkiye’ye olan yatırımlarında gözle görülür bir artış yaşanmasını sağlamıştır. Bu yeni dönemle birlikte iki ülke arasındaki ekonomik ilişkiler, ithalat ve ihracatın yanında şirket satın alma gibi yatırımlarla da giderek artan bir eğilim göstermektedir.

Kaynak: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, *Doğal Gaz Piyasası Sektör Raporu*, Mart 2019 ve 2020.

Şekil 2: Körfez Ülkeleri Tarafından Türkiye'ye Doğrudan Yabancı Yatırım Girişi

Kaynak: Provisional Data, Central Bank of the Republic of Turkey (TCMB), (Akt. E. Şahika Küçükaşçı, “Exploring Turkey–Qatar Relations”, TRT World Research Center, 2019).

Katar'ın en önemli ve ses getiren yatırımı, 2014 yılında Katar Silahlı Kuvvetleri'nin TSK için askerî araç üreten BMC'nin %49'luk hissesine 150 milyon lira bedelle ortak olmasıdır (Milliyet, 2014). 2015 yılında ise Katarlı iş adamı Al Hajri, İstanbul Boğazi'nin en değerli yalısı olan Şehzade Burhanettin Efendi Yalısı'nı 100 milyon avroya satın almıştır (Sabah, 2015). Katarlı kuruluşların yatırımlarını en yoğun olarak gerçekleştiği alanlardan biri de finans sektörü olmuştur. 2015 yılında birçok bankada hisse sahibi olan *Katar Ulusal Bankası (QNB Group)*, *Finansbak*'ın %99,81 hissesini Yunanistan'ın *National Bank of Greece (NBG)* isimli finans kuruluşundan 2,9 milyar dolara satın alarak Türkiye pazarına girmiştir (NTV, 2015). Ardından 2013 yılında *Alternatif Bank*'ın %75 hissesini satın alan Katarlı finans kuruluşu *The Commercial Bank*, 2016 yılında geriye kalan %25'lik hisseyi de *Anadolu Grubu*'ndan alarak bankanın %100 iştiraki hâline gelmiştir (Sabah, 2016). 2016 yılında da Katar'ın önde gelen finans kuruluşu *QInvest*, *Ergo Portföy*'ü satın almıştır. Satış işlemlerinin gerçekleşmesinin ardından *Ergo Portföy*'ün adı *QInvest Portföy* olarak değiştirilmiştir. Bu alımla birlikte Katarlı şirket Türkiye'deki fon işlerini büyütmiştir (Milliyet, 2016). 2016 yılında üç yıldır Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) kontrolünde olan *Digitürk*, Katarlı *BeIN Sports* şirketine 1 milyar doların üzerinde olduğu tahmin edilen bir rakamla satılmış ve bu satış, Türkiye'deki

en büyük medya satışı olarak kayıtlara geçmiştir (Kadık, Sabah, 2016).

2017 itibarıyla Katar'ın yatırımlarının gıda ve perakende alanlarında yoğunlaştığı görülmüştür. Türkiye'nin önde gelen gıda şirketlerinden *Banvit*'in %79,5'lik hissesi Brezilya ve Katar ortaklığındaki *TBQ Foods*'a 269,2 milyon dolara satılmıştır (NTV, 2017). Ardından 2018 yılında Türkiye ve dünya çapında 300 satış noktasına sahip Türk dondurma ve pasta markası *Mado*'nun %42,7'lik hissesi Katarlı *Al Sraiya Holding Group*'a satılmıştır. Perakende alanında en önemli yatırım ise Katarlı *Mayhoola for Investments*'in *Boyner Grup* ile 2015 yılında imzaladığı anlaşmadır. Anlaşma ile *Mayhoola şirketi*, *Altınyıldız*, *Ay Marka*, *Beymen* ve *Boyner Büyük Mağazacılık* şirketlerinin sahibi *Boyner Tekstil ve Perakende Yatırımları AŞ*'de (BOYP) %54'lük bir hissenin sahibi olmuştur. 2019 yılında *Boyner Holding* ve *Mayhoola BOYP*'nin şirket portföyünü paylaşarak ortaklıklarının sonlanacağını açıklamışlardır. Yeni anlaşmaya göre *Mayhoola*'nın *Boyner Holding*'in 3,91 oranındaki BOYP hissesini 405 milyon dolara satın alacağı, *Boyner Holding*'in ise *Boyner Mağazacılık* ve *Altınyıldız* hisselerinin %100'ünü devralacağı açıklanmıştır. Anlaşma kapsamında *Beymen Mağazacılık* ve *Ay Marka Mağazacılık*'ın hisselerinin %98,01'i *Mayhoola*'ya geçmiştir (NTV, 2019). Görüldüğü üzere Türkiye'de finans, medya, giyim, gayrimenkul, sanayi, gıda ve perakende gibi

birçok alana yatırım yapan Katar'ın 2019 yılı itibarıyla yaptığı yatırımların toplam değeri 20 milyar doları aşmış durumdadır (Sabah, 2019). Taraflar arasındaki iş birliğinin farklı alanlara evrilerek sağlanması ve istikrara sahip olması, yeni yatırımcılara da güven vermektedir. İlişkilerin gelişmeye başladığı 2000'li yıllarla birlikte yatırımlar da düzenli olarak artmıştır, bu artışın ilerleyen yıllarda da devam etmesi beklenmektedir.

Katar Krizi'nde Türkiye'nin Dengeleyici Rolü

Ortadoğu coğrafyasındaki çatışmanın ve istikrarsızlığın son bulmasından yana tavır takınan ve bu yönde politika geliştiren Türkiye için 5 Haziran 2017 tarihinde Suudi Arabistan'ın başını çektiği Körfez ülkeleri tarafından Katar'a uygulanan ambargo, kabul edilen bir durum olmamıştır. Krizin başlamasından sonra yaptığı açıklamada, bölgedeki mevcut sorunlar çözüme kavuşmamışken yeni problemlerle karşı karşıya kaldığını ifade eden Cumhurbaşkanı Erdoğan, Katar'a yaptırım kararını doğru bulmadıklarını, dayanışma ve iş birliğine her zamankinden daha fazla ihtiyacın olduğu bir dönemde bu krizin hiç kimsenin faydasına olmayacağını belirterek tarafları diyalog kurmaya davet etmiştir (Anadolu Ajansı, 2017). Krize ilişkin bu ilk söylem, Türkiye'nin yaşanan gelişmelerden memnun olunmadığının en açık göstergesi niteliğindedir. Krize karşı Türkiye'nin ilk hamlesi ise, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın söylemleri çerçevesinde diplomasi kanallarını devreye sokmak olmuştur. 5 Haziran'da krizin çözümüne ilişkin Katar Emiri Şeyh Temim bin Hamad el-Sani, Rusya Federasyonu Başkanı Vladimir Putin, Kuveyt Emiri Şeyh Sabah El Ahmed el-Sabah ve Suudi Arabistan Kralı Selman bin Abdulaziz el-Suud ile telefon görüşmesi yapan Cumhurbaşkanı Erdoğan, problemin diplomasi ve diyalog yoluyla çözülmesi gerektiğini belirtmiştir. Ertesi gün telefon diplomasisine Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, Endonezya Devlet Başkanı Joko Widodo, Bahreyn Kralı Hamad bin İsa el-Halife, Ürdün Kralı 2. Abdullah, Lübnan Başbakanı Saad Hariri

ve Malezya Başbakanı Necip Tun Abdürrezzak ile devam eden Cumhurbaşkanı Erdoğan, bu görüşmelerde de diplomasi ve diyalogun ön planda olması gerektiğini belirterek problemin çözülmesi için Türkiye'nin her türlü katkıyı sağlamaya hazır olduğunu ifade etmiştir (Hürriyet, 2017). Ardından 23-24 Temmuz 2017 tarihinde Katar Krizi'ne çözüm arayışı için Körfez turuna çıkan Cumhurbaşkanı Erdoğan, sırasıyla Suudi Arabistan, Kuveyt ve Katar'ı ziyaret etmiştir. Ziyaretler sonrası, Türkiye'nin söz konusu krizin aşılmasına yönelik Kuveyt tarafından sürdürülen çabalara ve girişimlere destek verdiği ifade edilirken krizin diplomasi ve diyalog çerçevesinde çözümü için tarafların mutabık kaldığı açıklanmıştır (TCCB, 2017).

Ankara'nın krize ilişkin diğer önemli adımı ise, askerî ve ekonomik destekle caydırıcılığı sağlama yöntemini devreye sokmak olmuştur. Bu yolla krizin etkisini azaltmaya çalışan Türkiye'nin ilk hamlesi, ülkede insani krizin başlamasına yol açabilecek olan gıda güvenliğinin sağlanmasına yönelik olmuştur. Ekilebilir arazi miktarının az olması, ülkenin tek kara sınırı olan Suudi Arabistan sınırının kapatılması ve gıda ihtiyacını büyük oranda kriz yaşadığı ülkelere sağlamasından dolayı Katar ciddi bir gıda problemi ile karşı karşıya kalmıştır. Bu süreçte Türkiye, problemin aşılması ve daha ciddi sonuçlara yol açmaması adına Katar'a 71 uçakla 5.000 ton gıda yardımı göndermiştir (Sputnik News, 2017). Türkiye'nin bu desteğiyle Katar'ın kriz döneminde bir de gıda temelli bir iç karışıklık yaşamaması amaçlanmıştır.

Türkiye'nin caydırıcılık yöntemine dair diğer önemli adımı, Nisan 2016'da Katar'a TSK unsurlarının konuşlandırılmasına ilişkin imzalanan anlaşmanın onaylanması sürecidir. Anlaşma meclis gündeminde geri sıralarda yer alırken krizin ortaya çıkması ile birlikte öne alınmış ve Katar'a uygulanan ambargo tarihinden iki gün sonra TBMM Genel Kurulu'nda görüşülerek kabul edilmiştir (Milliyet, 2017). Anlaşma çerçevesinde 3.000 asker inşaa edilen kışlaya gönderileceği belirtilirken kriz sonrası ilk sevkiyat 22 Haziran'da 5 zırhlı araç ve 23 personelinin Doha'ya intikali ile

gerçekleşmiştir. Bu sayede üsteki toplam asker sayısı 133'e çıkarken ilerleyen süreçte bu sayının 1.000'e ulaşacağı ve hava unsurlarının da Katar'a konuşlandırılacağı öne sürülmüştür (Hürriyet, 2017). Bu adımla Katar'ın yalnız olmadığını altı çizilirken Türkiye'nin bu tutumu başta Suudi Arabistan olmak üzere Katar'a abluka uygulayan diğer ülkeleri rahatsız etmiştir. Türkiye'nin asker gönderme kararından sonra, söz konusu ülkelerin Katar'a yönelttikleri 13 maddelik talep listesinin beşinci maddesinde yer alan Türk üssünün kapatılması talebi, bu rahatsızlığın en önemli göstergesidir. Bu tutumu saygısızlık olarak nitelendiren Cumhurbaşkanı Erdoğan, belirtilen taleplerin bir devletin egemenlik haklarına saldırı niteliğinde olduğunu söyleyerek, bir ülkenin bir diğer ülke ile savunma iş birliği yapmak için başkalarından izin mi alması gerekir demiştir. Ayrıca Suudi Arabistan'a da askerî üs teklifinde bulunduğu ancak bu konuda somut bir adım gelmediğini de sözlerine ekleyen Erdoğan, Suudi Arabistan'ın kendi büyüklüğüne yakışır bir şekilde sorunun çözümüne katkı sağlaması gerektiğine vurgu yapmıştır (NTV, 2017). Katar Savunma Bakanı el-Attiye ise konuyla ilgili yaptığı açıklamada, "Bizden, çok uzun zamandan beri herkes tarafından bilinen bir üssü kapatmamızı isteyemezler. Bu sadece iki egemen devlet arasındaki ilişkileri ilgilendirir." ifadelerini kullanmıştır (CNN Türk, 2017).

Türkiye'nin yürüttüğü diplomasi trafiği yanı sıra askerî ve ekonomik araçları da devreye sokması, krizde önemli bir rol oynamasını sağlarken bu yaklaşım, Katar'a uygulanan ambargoya karşı hemfikir ülkeler arasındaki etkileşimin daha da artması sonucunu getirmiştir. Bu süreçte en çok dikkat çeken gelişmelerden biri, krizin ortaya çıktığı ilk andan itibaren son bulması için uğraşan Kuveyt'in Türkiye ile önceki dönemlere kıyasla ciddi bir yakınlaşma içerisine girmesidir. Krizden sonra ABD'ye bir ziyaret gerçekleştiren Kuveyt Emiri el-Sabah, akabinde Türkiye'yi de ziyaret etmiş ve iki ülke arasında bazı anlaşmalar imzalanmıştır. Öte yandan ablukayı desteklemeyen ancak duruşunu net bir şekilde belirtmekten kaçınan Umman da kriz süreciyle birlikte Türkiye ile yakın

ilişki kurmaya başlamıştır (Cengiz, AA, 2017). Yine Arap Baharı'nın Suriye ayağında yaşanan olaylar sonucu Türkiye ile gergin ilişkilere sahip olan İran da kriz süreciyle birlikte bu gerginliği geri plana atarak Türkiye ile iş birliğine ihtiyaç duymuştur. Krizin patlak verdiği günün ertesinde İran Dışişleri Bakanı Cevad Zarif'in Türkiye'ye ziyarette bulunması ve "Bölgede bizim için endişe verici gelişmeler yaşanıyor. Bu olaylarla ilgili Türkiye ile yakın görüş alışverişinde bulunmaya ihtiyaç var." (Sputnik News, 2017) yönündeki sözleri, bu durumun en açık göstergesidir.

Taraflar arasındaki bu etkileşim, Katar ve ambargo uygulayan ülkeler arasında bir denge mekanizmasının ortaya çıkmasını sağlarken bu mekanizmanın en önemli ayaklarından birinin de Türkiye olduğunu belirtmek gerekir. KİK'in kuruluşundan bu yana ittifak içerisinde yer alan Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Suudi Arabistan ve Bahreyn bloğuna karşı, yakın dönemde başarılı olabileme ihtimali düşük olsa da Katar, Umman ve Kuveyt gibi Körfez'in diğer ülkelerinin de tam olarak adı konulmamış bir ittifak içerisinde olduklarını söylemek mümkündür. Bu üç ülkenin bölgesel olarak benzer politikalar ortaya koymaları yanı sıra dikkat çeken en önemli özellikleri Türkiye ile müttefiklik ilişkisi içerisinde olmalarıdır (Cengiz, AA, 2017). Bu aynı zamanda söz konusu ülkelerin Türkiye'yi bölgede bir denge unsuru olarak gördükleri anlamına da gelmektedir. Kriz süreci öncesinde Katar aracılığıyla Körfez'e davet edilen Türkiye'nin adı konulmamış bu ittifak için önemi, krizle birlikte daha iyi anlaşılmıştır. Türkiye'nin hem diplomasiyi hem de diğer etkili araçları ortaya koyarak izlediği siyaset, dengenin kurulmasına katkı sağlarken Ortadoğu'daki bu kutbu temsil eden diğer ülke İran'dan da destek gelmesi, Katar'ın kriz sırasında rasyonel ve dikkatli bir politika benimseyerek süreci kendi lehine çevirmesinde etkili olmuştur. Ayrıca ABD'nin Suudi Arabistan ve beraberindeki ülkelere desteğini kesmesi ile kriz, tamamen ambargo uygulayan ülkelerin aleyhine şekillenen bir sürece evrilmiştir.

Öte yandan Türkiye ve Katar arasındaki ortaklığı test etmesi açısından, yaşanan bu kriz büyük öneme sahiptir. Diplomasi başta olmak üzere ekonomik ve askerî kanalları devreye sokan ve krizin başından sonuna kadar Katar'a olan desteğini eksik etmeyen Türkiye, yaptığı hamlelerle ikili ilişkilerin kurumsallaşmasına büyük katkı sağlamıştır. Sonraki süreçte de dolar türbülansında destek, artan yatırımlar ve karşılıklı üst düzey ziyaretler, bunun en önemli göstergesi olmuştur. Sonuç olarak taraflar arasındaki mevcut duruma bakıldığında, ilişkilerin giderek geliştiğinin saptanması ve ambargo uygulayan ülkelerle de diplomatik bağını belli bir seviyede tutmayı başarması, Türkiye'nin kendi açısından Katar Krizi sürecini iyi yönettiğini ortaya koymaktadır.

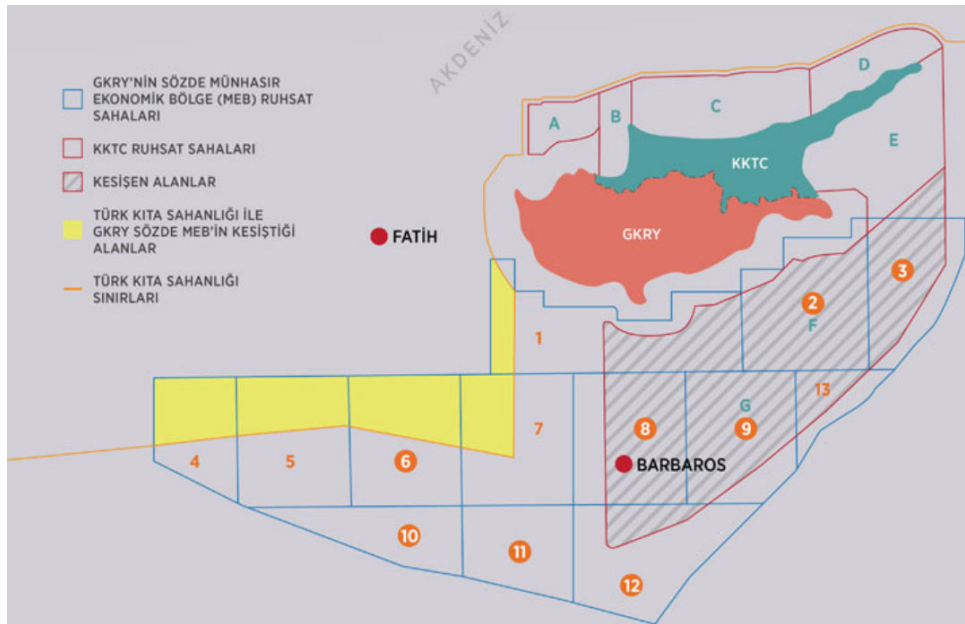
Doğu Akdeniz

Dünya nüfusunun çoğalması ve sanayinin gelişmesiyle birlikte enerjiye olan ihtiyacın sürekli artması, ülkelerin dış politikalarını enerji üzerine şekillendirmelerine yol açmıştır. Ülkelerin enerjiyi elde etme adına dünyanın farklı bölgelerinde yarış içerisine girmesi, "enerji mücadelesi" kavramının doğmasına neden olmuştur. Bu bağlamda hiç şüphesiz son zamanlarda enerji mücadelesinin doruk

noktasına ulaştığı yerlerden biri de Doğu Akdeniz'dir. Doğu Akdeniz'de zengin enerji kaynakları olduğuna dair öngörüler 2000'li yılların başlarında ortaya atılmıştır. Türkiye, 2002 yılından itibaren Mısır, Lübnan, Suriye ve İsrail gibi kıyıdaş ülkelerle Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) anlaşmaları yapmaya başlayan Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin (GKRY) bu anlaşmalarına itirazlarını ve kendi kıta sahanlığı sınırlarını BM'ye bildirmiştir. Türkiye'nin itirazlarına rağmen GKRY'nin 2007 yılında 13 arama sahası ilan edip petrol şirketlerine ruhsat vermesi, Türkiye'yi Doğu Akdeniz'de harekete geçirmiş ve karşı hamle olarak *Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'na (TPAO)* kendi ekonomik bölgesinde ve Kuzey Kıbrıs'ın kuzeyi ve doğusunda belirlediği alanlarda arama ruhsatları vermiştir. Türkiye böylece Doğu Akdeniz'deki haklarından vazgeçmeyeceğini açıkça ortaya koymuştur. Ancak Akdeniz'e kıyısı olan bu ülkeler arasında deniz yetki alanlarının sınırlandırılması konusunda mutabık oldukları bir anlaşmanın bulunmaması, tek taraflı ilan edilen ve doğal olarak birbiriyle çakışan yetki alanlarında gerilim yaşanmasına neden olmaktadır. *Harita 1*'de görüldüğü üzere GKRY'nin ilan ettiği 13 parselden 1, 4, 5, 6 ve 7 no.lu parsellerin bir kısmı, Türkiye'nin *TPAO*'ya

ruhsat verdiği alanlarla kesişirken 3 no.lu parsel *TPAO*'ya verilen ayrıcalıklı alanla çakışmaktadır (BBC Türkçe, 2019).

Harita 1: Doğu Akdeniz'de GKRY'nin İlan Ettiği Sözde MEB Alanları

Kaynak: Anadolu Ajansı, Doğu Akdeniz'de enerji denklemi, 2019, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/dogu-akdenizde-enerji-denklemi-1/1474137>

Türkiye, tek taraflı ilan edilen yetki alanlarının çakışmasından doğan gerilimi önlemek adına Rum tarafına iş birliği önerisinde bulunmasına rağmen Kıbrıs Sorunu sebebiyle Rumlar bu öneriyi geri çevirmiş ve arama faaliyetlerine devam etmiştir. Doğu Akdeniz’de durum bu kadar karışıkken 5 Nisan 2017’de *Exxon Mobil ve Katar Petrolleri Konsorsiyumu*, Kıbrıs’ın güneybatısında bulunan 10 numaralı parselde doğal gaz aramak için GKRY ile anlaşmıştır. Bu noktada 2015’ten bu yana birçok konuda müttefiklik içerisinde olduğu Katar’ın da arama faaliyetlerine katılması, Türkiye için beklenmedik bir gelişme olmuştur. Dönemin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Berat Albayrak, konu ile ilgili yaptığı açıklamada, küresel firmalara bölgede Türkiye’nin içinde olmadığı bir projenin uygulanabilir olmayacağı yönünde ikazda bulunmuştur. Açıklamasında, “Bizi hayrete düşüren, söz konusu firmalar içinde Katar’ın da olması. Açıkçası duyduğumda şaşırdım. Katar gibi bir ülkenin ekonomik ve siyasi olarak çok gerçekçi olmayan projelerin içinde olması bizi sadece şaşırtmadı, aynı zamanda da üzdü.” ifadelerine yer vermiştir (Sputnik News, 2018). Türkiye’nin ortaya koyduğu tepkinin ardından 15 Kasım 2018’de konsorsiyum tarafından başlatılan sondaj çalışmalarına ilişkin açıklamalarda sadece Exxon Mobil’in adının yer alması dikkat çekmiştir (Göksedef, BBC, 2018). 18 Kasım’da Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy konuyla ilgili yaptığı açıklamada; “*Exxon Mobil* şirketinin Kıbrıs Adası açıklarında, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin verdiği sözde 10 numaralı ‘parselde’ doğal gaz arama faaliyeti başlatması, bölgenin istikrarına katkıda bulunmamaktadır...Kıbrıs Rum yönetimini Doğu Akdeniz’de tek taraflı hidrokarbon faaliyetlerini durdurması yönünde uyarıydık. Bu vesileyle Rumların bu tek yanlı arama ve çıkarma çalışmalarına iştirak eden şirketlere yönelik ikazımızı yineliyoruz.” ifadelerine yer vermiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2018). Bütün bu açıklamalara rağmen Doğu Akdeniz’deki enerji denkleminde Katar’ın da dâhil olması, Türkiye’nin bu konudaki rahatsızlığını Katar’a iletip iletmediği sorusunu gündeme getirmiştir. BBC Türkçe’de yer alan bir habere göre,

üst düzey bir Dışişleri Bakanlığı yetkilisi ile yapılan röportajda, Katar’ın Doğu Akdeniz’deki adımlarına Türkiye’den yüksek sesli tepki gösterilmemesinin temel nedenlerini şöyle sıralamıştır: Arama faaliyetlerinde operatörün Exxon Mobil olması, konsorsiyumun bir parçası olmasına rağmen *Katar Petrolleri*’nin kendi gemilerini söz konusu parsele göndermemesi, ruhsatı alınan 10 no.lu parselin Türkiye’nin TPAO’ya ruhsat verdiği alanlarla çakışmaması. Aynı yetkili bu durumdan duyulan rahatsızlığın arka planda Katar’a iletildiğini de ifade etmiştir. Haberin devamında Dışişleri Bakanlığı’nın bir başka yetkilisi de Katar’ın Türkiye ile karşı karşıya gelmekten kaçındığını, bu sebeple de “işletmesine ortak olunan parsele kendi gemilerini göndermeyeceğini Ankara’ya bildirdiğini” belirtmiştir (Göksedef, BBC, 2018). Şu ana kadar Dışişleri Bakanlığı’ndan yapılan resmî açıklamalarda, Doğu Akdeniz’de arama faaliyetlerine katılan şirketlere eleştiriler yapılırken Katar isminin geçmemesi de ayrıca dikkat çekicidir. Türkiye’nin bu tutumunun temel sebebinin karşılıklı iş birliğinin çok boyutlu alanlara yayıldığı bu dönemde, ikili ilişkilerin zarar görmesini istememesidir.

Sonuç olarak Nisan 2017’de *Exxon Mobil ve Katar Petrolleri* arasında imzalanan ortaklık anlaşmasından birkaç ay sonra yaşanan Katar Krizi’nde Türkiye’nin hem diplomatik hem de askerî ve ekonomik olarak Katar’a elinden gelen yardımda bulunması, ABD ile yaşanan kriz sonucu dolardaki yükselişin önüne geçmek adına Katar’ın sağladığı destek, 2015 yılından itibaren yapılan Yüksek Stratejik Komite Toplantıları’nda imzalanan anlaşmalarla ikili ilişkilerin güçlendirilmesi gibi gelişmelere rağmen Katar’ın Doğu Akdeniz’deki enerji denkleminde katılmasının -her ne kadar Türkiye’nin beklemediği bir şey olsa da- iki ülke ilişkilerini olumsuz yönde etkilemediği çıkarımında bulunulabilir.

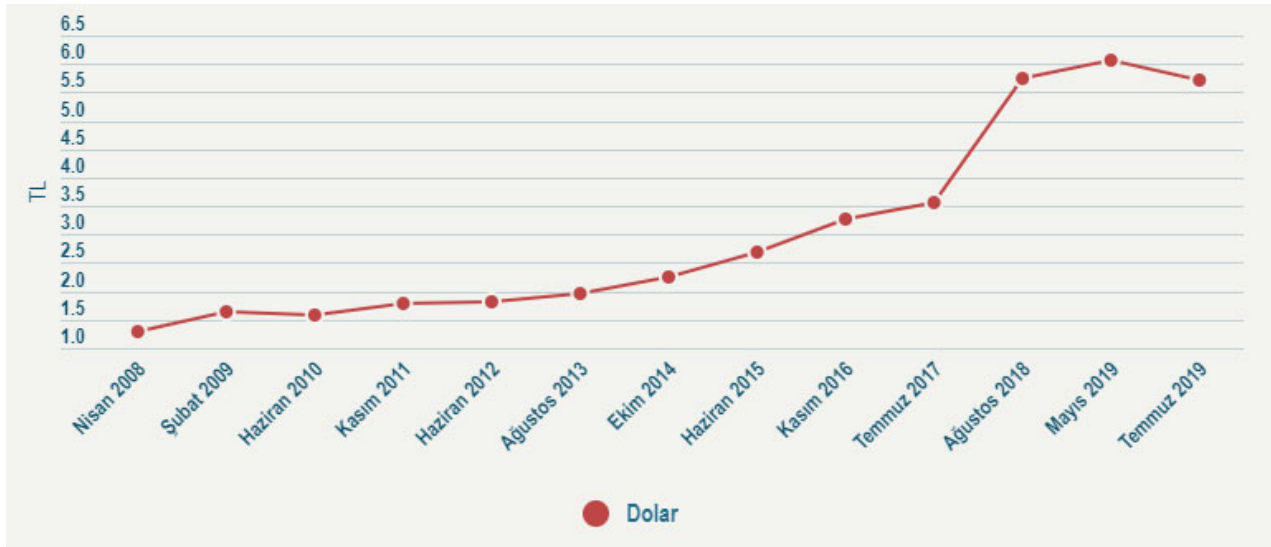
Dolar Türbülansında Katar’ın Desteği

FETÖ ve PKK adına suç işlediği ve casusluk yaptığı gerekçesiyle ABD’li din adamı Andrew Brunson’ın 9 Aralık 2016’da tutuklanması

sonrasında yaşanan gelişmeler Türkiye ve ABD arasında büyük bir krize neden olmuştur. Brunson'ın yargı süreci devam ederken serbest bırakılmasına yönelik baskılarını arttıran ABD, Brunson ve konsolosluk çalışanlarının tutuklanmalarını gerekçe göstererek Türkiye'den yapılan vize başvurularını askıya almıştır (BBC Türkçe, 2018). Yine aynı dönemde ABD Dışişleri Bakanlığı, Amerikan vatandaşları için Türkiye'nin güvenli bir yer olmadığına dair

Gül hakkındaki yaptırım açıklaması ile dolar 5 TL eşiğini geçmiştir. Bu yükselişin hemen sonrasında Trump tarafından açıklanan ikinci aşama yaptırımlar çerçevesinde, Türkiye'den alınan çelik ve alüminyuma gümrük vergisinin arttırılma kararının uygulamaya konulmasıyla birlikte TL hızla değer kaybetmiş ve 13 Ağustos'ta dolarda tarihin en büyük yükselişi yaşanmıştır (Ergin, Hürriyet, 2018).

Grafik 4: Son 10 Yılda ABD Doları'nın TL'ye Oranla Seyri

Kaynak: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (2008-2019) (Akt. Euronews, 18 Temmuz 2019, <https://tr.euronews.com/2019/07/18/turkiye-deki-siyasi-calkalanmalar-2008-den-beri-dolar-tl-kurunu-nasil-etkiledi>)

açıklamalar yapmıştır. 2018 yılında Brunson'ın cezasının ev hapsine çevrilmesine rağmen önce ABD Başkan Yardımcısı Mike Pence sonrasında da ABD Başkanı Donald Trump, yaptıkları açıklamalarda bu kararı yeterli görmemiş ve Brunson'ın serbest bırakılması gerektiğini belirtmişlerdir. Ardında da kararın değişmemesi durumunda ABD'nin Türkiye'ye yaptırım uygulayacağı açıklanmıştır. Bu meydan okuyucu açıklamalara Ankara'nın cevabı ise Washington yönetiminin bu "tehditkâr dilinin" kabul edilemez olduğu yönünde olmuştur (Hıdır, AA, 2018). ABD'nin yaptırım kararını açıklamasından bir gün sonra ise, dolar sert bir yükselişe geçerek 4,85 seviyesine ulaşmıştır. 1 Ağustos 2018'de ABD Hazinesi'nin İçişleri Bakanı Süleyman Soylu ve Adalet Bakanı Abdülhamit

TL'nin dolar karşısında değer kaybetmesi ile ekonomisinde yüksek enflasyon, cari açık ve özel sektörün yabancı bankalara döviz cinsinden borcu gibi problemler yaşayan Türkiye, bu süreci atlama, ABD yaptırımlarına karşı önlemler ve ticari alternatifler bulma adına yeni stratejiler geliştirmeye başlamıştır. Türkiye'nin bu sıkıntılı sürecinde yardım eli uzatan ülke ise Katar olmuştur. Ağustos 2018'de Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Emir El Sani arasında Ankara'da yapılan görüşmeden sonra Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın, Katar'ın Türkiye'ye 15 milyar dolarlık doğrudan yatırım yapacağını açıklamıştır. Akabinde Katar Emiri, "Ümmetin sorunları ve Katar'ın yanında duran Türkiye'nin ve oradaki kardeşlerimizin yayınındayız." şeklinde Türkçe bir tweet

atmıştır. Tarafların yaptığı açıklamalardan sonra hükümet kaynaklarınca finansal piyasalara ve bankalara hızlı likidite girişi sağlanacağını belirtmesi akabinde de dolar 5,85 seviyesine gerilemiştir (Euronews, 2018). Söz konusu yatırım paketinin devreye sokulmasına yönelik ilk adım T.C. Merkez Bankası ve Katar Merkez Bankası arasında imzalanan swap anlaşması ile atılmıştır. 3 milyar dolarlık bu anlaşmayla Katar, Türkiye'ye olan desteğini artırırken bu dönemde taraflar arasındaki ticaret oranlarında yükseliş yaşanmıştır (Milliyet, 2018). Kasım 2019'da gerçekleşen Beşinci Yüksek Stratejik Komite Toplantısı'nda açıklanan 3 milyar dolarlık swap anlaşması 5 milyar dolara çıkarılmıştır. Swap anlaşmasına yeni bir tadil de Mayıs 2020'de yapılmıştır. Anlaşma tutarı 15 milyar dolara yükseltilirken yetkililer, bu anlaşmanın Türkiye'nin Katar ile ticaretini geliştireceği yönünde açıklamalarda bulunmuştur (Hürriyet, 2020).

15 Temmuz FETÖ darbe girişimi ve sonrasında yaşanan Katar Krizi'nde tarafların birbirine olan desteği, mevcut ortaklıklarını test etme imkânı sağlarken Katar'ın dolar türbülansı sırasında Türkiye'ye destek olması, taraflar arasındaki ilişkilerin ne kadar güçlendiğine dair önemli ipuçları vermektedir. Bu konuyla ilgili *Financial*

Times'ta yer alan bir haberde analistler, Türkiye ve ABD arasında ilişkilerin gerildiği dönemde ekonomik yönden problem yaşayan Türkiye'ye sadece Katar'ın destek olduğunun altını çizerek, bu mali desteğin Körfez Krizi'nden bu yana taraflar arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkilerin geldiği seviyeyi göstermesi bakımından önemli olduğunu belirtmektedir. (*Financial Times*, 2018). Bu çıkarımlardan hareketle Katar Krizi'nde Türkiye'nin benimsediği tavrın tarafların ikili ilişkilerinde son derece belirleyici bir etken olduğunu söylemek mümkündür.

Sonuç olarak tarafların bu krizleri başarılı bir şekilde atlatması, ilişkilerin güçlendirilmesi ve derinleştirilmesinde etkili olmuştur. Tarafların zor günlerinde birbirlerine destek olması, aslında ortaklığın sağlam bir zemine oturduğunu da kanıtlar niteliktedir. Nitekim Türkiye için güç mücadelesi anlamına gelen Doğu Akdeniz konusunda taraflar arasında bir ortaklık kurulmamasına rağmen, ilişkilerin gelişmeye devam ettiği de görülmektedir. Dolayısıyla sadece askerî iş birlikleri ve enerji konusunda değil eğitim, sağlık, yatırım gibi birçok alanda iş birliği içinde olunması ve ilişkilerin kurumsallaşması, Türkiye ve Katar arasındaki ortaklığın yakın vadede daha da gelişeceğini göstermektedir.

Kaynakça

Ataman, M. ve Akdoğan, İ. (2013). "Türkiye'nin Körfez Ülkeleri ve Ürdün Politikası: Katar". (Ed. B. Duran, K. İnat, A. Balcı), *Türk Dış Politikası Yıllığı*, SETA, 2014, İstanbul, 209-235.

"ABank'ın tamamı Katarlıların oldu" (2016). *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2016/12/19/abankin-tamami-katarlilarin-oldu> (26.05.2020).

"Albayrak'tan doğalgaz açıklaması: Katar'ın da listede olması bizi üzdü" (2018). *Sputnik News*, <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201803191032687299-berat-albayrak-dogu-akdeniz-dogalgaz-katar/> (08.06.2020).

"Arap Birliği Türkiye'yi kınadı!" (2015). *Milliyet*, <https://www.milliyet.com.tr/gundem/arap-birligi-turkiyeyi-kinadi-2097399> (05.05.2020).

"Banvit'in yüzde 79,5'i resmen satıldı" (2017). *NTV*, https://www.ntv.com.tr/ekonomi/turk-sirketi-brezilya-katar-ortakligi-aldi,tNIBIP_gSUSOmNzD-BRi-A (27.05.2020).

"BOTAŞ, Katar Gaz ile LNG anlaşması imzaladı" (2017). *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/botas-katar-gaz-ile-lng-anlasmasi-imzaladi/914951> (16.05.2020).

Cengiz, H. (2018). "Katar krizi ve Körfez'deki yeni ittifak arayışları", *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/katar-krizi-ve-korfezdeki-yeni-ittifak-arayislari/1189813> (27.09.2019).

"Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan Katar açıklaması" (2017). *NTV*, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogandan-katar-aciklamasi,PSVc-PrBg0yaA5TGMz0h5w> (15.05.2020).

"Cumhurbaşkanı Erdoğan Katar'ın El-Arab gazetesine konuştu" (2017). *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/cumhurbaskani-erdogan-katarin-el-arab-gazetesine-konustu/751067> (21.05.2020).

"Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü Kalın: 'Katar Krizinin Diyalog ve Müzakereyle Çözümü Konusunda Mutabık Kalındı'" (2017). *TCBB*, <https://www.tcbb.gov.tr/>

haberler/410/80029/cumhurbaskanligi-sozcusu-kalin-katar-krizinin-diyalog-ve-muzakereyle-cozum-konusunda-mutabik-kalindi (11.05.2020).

“Çavuşoğlu, İran Dışişleri Bakanı Zarif ile görüştü” (2017). *Sputnik News*, <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201706071028796621-cavusoglu-iran-disisleri-bakani-zarif-ile-gorustu/> (01.06.2020).

Devran, Y. ve Özcan, Ö. F. (2018). “Katar Krizi Ve El Cezire: Ortadoğu’da Özgür Yayıncılığın Geleceği”. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, Cilt: 6 (1), 1-21.

“Doğu Akdeniz: Kıbrıs açıklarında doğalgaz arama krizi nasıl başladı, hangi ülke ne istiyor?” (2019). *BBC Türkçe*, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48225246> (13.05.2020).

Duman, Ç. (2017). “1. Körfez Savaşı”. *TASAM*, https://tasam.org/tr-TR/Icerik/40063/1_korfez_savasi (01.06.2020).

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, *2018 Yılı Doğal Gaz Piyasası Sektör Raporu*, Mart 2019 1-127.

“En pahalı yalı satıldı” (2015). *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/yasam/2015/03/28/en-pahali-yali-satildi> (24.05.2020).

Ergin, S. (2018). “ABD ile ilişkilerde yeni bir stratejik faktör: Dolar kuru”, *Hürriyet*, <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/sedat-ergin/abd-ile-iliskilerde-yeni-bir-stratejik-faktor-dolar-kuru-40921588> (01.06.2020).

Fırat, H. (2019). “Katar’da yeni üssün açılışı sonbaharda”, *Hürriyet*, <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/handefirat/katarda-yeni-ussun-acilisi-sonbaharda-41300793> (08.205.2020).

“Finansbank, Katarlılar’a satıldı” (2015). *NTV*, <https://www.ntv.com.tr/ekonomi/finansbank-katarlililara-satildi,WNLkkgglaekOBHPrXANJECg> (17.05.2020).

Göksedef, E. (2018). “Türkiye, Katar’ın Kıbrıs açıklarında doğalgaz aramasına nasıl bakıyor?”, *BBC Türkçe*, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-46531483> (25.05.2020).

Hıdır, Ö. (2018). “Rahip Brunson olayı ve ABD siyasetinde Evanjelik etki”, *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/rahip-brunson-olayi-ve-abd-siyasetinde-evanjelik-etki/1215528> (05.06.2020).

Kadak, Ş. (2016). “Digitürk resmen satıldı”. *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2016/06/03/digiturk-resmen-satildi> (erişim tarihi: 28.05.2020).

Karagöl, E. ve Kaya, S. (2016). “LNG’nin Dünya Enerji Ticaretindeki Yeri”. *SETA Analiz, Rapor 73*, 1-93.

“Katar’a karşı başlatılan yaptırımları doğru bulmuyoruz” (2017). *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/cumhurbaskani-erdogan-katara-karsi-baslatilan-yaptirimleri-dogru-bulmuyoruz/835928> (14.05.2020).

“Katar’dan 3 milyar dolar yolda” (2018). *Milliyet*, <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/katar-dan-3-milyar-dolar-yolda-2727819> (18.05.2020).

“Katar’dan 5 gemi gaz yola çıktı” (2013). *Hürriyet*, <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/katar-dan-5-gemi-gaz-yola-cikti-25290251> (14.05.2020).

“Katar’dan doğalgaz geliyor” (2013). *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2013/01/07/katardan-dogalgaz-geliyor> (13.05.2020).

“Katar donanmasına Türkiye’den 2 savaş eğitim gemisi” (2018). *Akşam*, <https://www.aksam.com.tr/ekonomi/katar-donanmasina-turkiyeden-2-savas-egitim-gemisi-haber-716353> (01.06.2020).

“Katar’dan Türkiye’ye 20 milyar dolarlık yatırım” (2019). *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/apara-haberler/2019/03/23/katar-emirinden-turkiyeye-15-milyar-dolarlik-yatirim> (28.05.2020).

“Katarlı dev Türkiye’de ‘fon işleri’ni büyüttü” (2016). *Milliyet*, <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/katarli-dev-turkiye-de-fon-isleri-ni-buyuttu-2214865> (20.05.2020).

“Katar Emiri: Türkiye’ye 15 milyar dolarlık doğrudan yatırım yapacağız” (2018). *Euronews*, <https://tr.euronews.com/2018/08/15/ibrahim-kalin-katar-turkiye-ye-15-milyar-dolarlik-dogrudan-yatirim-yapacak> (18.05.2020).

“Katar Ordusu Sancak’a ortak oldu” (2015). *Milliyet*, <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/katar-ordusu-sancaka-ortak-oldu-1891449> (18.05.2020).

“Katar Savunma Bakanı: Türk üssünü kapatmamızı isteyemezler” (2017). *CNN Türk*, <https://www.cnnturk.com/dunya/katar-savunma-bakani-turk-ussunu-kapatmamizi-isteyemezler> (26.05.2020).

“Krizin ardından Mehmetçik Katar’a girdi” (2017). *Hürriyet*, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/krizin-ardindan-mehmetcik-katara-girdi-40498804> (15.05.2020).

“Mayhoola, Beymen ve Ay Marka için 405 milyon dolar ödeyecek” (2019). *NTV*, <https://www.ntv.com.tr/ekonomi/mayhoola-beymen-ve-ay-marka-icin-405-milyon-dolar-odeyecek,jfw86T9m-Eem4o4WRrZyJQ> (27.05.2020).

Özden, A. (2017). “Türkiye ile Katar arasındaki iki anlaşma TBMM’de kabul edildi”. *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiye-ile-katar-arasindaki-iki-anlasma-tbmmde-kabul-edildi/836723> (15.05.2020).

“Qatar agrees \$3bn currency swap with Turkey” (2018). *Financial Times*, <https://www.ft.com/content/e3bdbcea-a48c-11e8-8ecf-a7ae1beff35b> (06.06.2020).

“Qatar to raise LNG production capacity to 126mn tonnes a year by 2027” (2019). *Gulf Times*, <https://www.gulf-times.com/story/648555/Qatar-to-raise-LNG-production-capacity-to-126mn-tonnes-a-year-by-2027> (12.12.2019).

“Qatar signs deal to purchase Turkey’s domestic Altay battle tanks” (2019). *Daily Sabah*, <https://www.dailysabah.com/defense/2019/03/12/qatar-signs-deal-to-purchase-turkeys-domestic-altay-battle-tanks> (02.06.2020).

“Pastör Andrew Brunson kimdir: Türkiye-ABD ilişkilerinde kriz yaratan davada hüküm ve tahliye” (2018).

BBC Türkçe, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-43782841> (04.06.2020).

T.C. Dışişleri Bakanlığı (2018). "SC-75, Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy'un Exxon Mobil Şirketinin Kıbrıs Adası Açıklarında Arama Faaliyeti Başlatmasına İlişkin Bir Soruya Cevabı". (05.06.2020).

T.C. Dışişleri Bakanlığı 2015 Yılı İdare Faaliyet Raporu (2016). http://www.mfa.gov.tr/data/BAKANLIK/2015-faaliyet-raporu_.pdf (20.05.2020), 1-151.

T.C. Resmi Gazete, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti İle Katar Devleti Hükümeti Arasında Askerî Eğitim, Savunma Sanayii ile Katar Topraklarında Türk Silahlı Kuvvetlerinin Konuşlandırılması Konusunda İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun, Sayı: 29309, Kanun No. 6633, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/03/20150328.pdf> (20.05.2020).

"Tekfen'den Katar'da 2 milyar dolarlık imza" (2016). *NTV*, <https://www.ntv.com.tr/ekonomi/turk-sirketten-katarda-dev-anlasma,QZevN5MkrECdr1gQBbioA> (06.06.2020).

"Turkey's BMC to Sell 85 Armored Vehicles to Qatar" (2018). *Defence World*, https://www.defenseworld.net/news/22143/Turkey_s_BMC_to_Sell_85_Armored_Vehicles_to_Qatar (28.05.2020).

"Turkey set to deliver TB2 drones to Qatar" (2019). *Gulf Times*, <https://www.gulf-times.com/story/621595/Turkey-set-to-deliver-TB2-drones-to-Qatar> (28.05.2020).

"Turkey 'to establish military base in Qatar'" (2015). *Gulf News*, <https://gulfnews.com/world/mena/turkey-to-establish-military-base-in-qatar-1.1630691> (15.05.2020).

"Turkey, US suspend visa services in tit-for-tat action" (2018). *Aljazeera*, <https://www.aljazeera.com/news/2017/10/turkey-freezes-immigrant-visa-services-171008204354574.html> (07.05.2020).

"Türk girişim sermayesi fonları Katarlı yatırımcılarla buluştu" (2019). *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/sirkethaberleri/finans/turk-girisim-sermayesi-fonlari-katarli-yatirimcilarla-bulustu/649496> (01.06.2020).

"Türkiye-Katar Yüksek Stratejik Komite 4. Toplantısı

gerçekleştirildi" (2018). *TRT Haber*, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/turkiye-katar-yuksestratejik-komite-4-toplantisi-gerceklestirildi-395373.html> (06.05.2020).

"Türkiye LNG kartını açtı" (2015). *Milliyet*, <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/turkiyelng-kartini-acti-2157648> (17.05.2020).

"Türkiye ve Katar arasında 10 anlaşma imzalandı" (2017). *Milliyet*, <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/turkiye-ve-katar-arasinda-10-anlasma-imzalandi-2555336> (05.05.2020).

"Türkiye Katar'da askerî üs kuracak" (2015). *Milliyet*, <https://www.milliyet.com.tr/dunya/turkiye-katarda-askeri-us-kuracak-2164737> (10.05.2020).

"Türkiye ve Katar'dan ortak bildiri" (2019). *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2019/11/25/turkiye-ve-katardan-ortak-bildiri> (05.05.2020).

Sinkaya, B. (2011). "Geçmişten Günümüze Türkiye'nin Ortadoğu Politikası ve Batı Etkisi". *Adam Akademi*, 1: 79-100.

"Son dakika: Erdoğan'ın Katar krizi için diplomasi trafiği sürüyor" (2017). *Hürriyet*, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-erdoganin-katar-krizi-icin-diplomasi-trafigi-suruyor-40481962> (05.05.2020).

"Son dakika: Katar Türkiye'ye 15 milyar dolar yatırım yapacak" (2018). *Habertürk*, <https://www.haberturk.com/son-dakika-katar-turkiye-ye-15-milyar-dolar-yatirim-yapacak-2104786-ekonomi> (12.05.2020).

Şahin, B. (2017). "Türkiye ve Katar Kötü Gün Dostu mu? Ticari Ortak mı?". *Türksam*, <https://turksam.org/turkiye-ve-katar-kotu-gun-dostu-mu-ticari-ortak-mi> (erişim tarihi: 15.05.2020).

Yetim, M. (2016). "Katar 2015". *Ortadoğu Yılığ* 2015, Sayı 11, Açılım Kitap, İstanbul, 307-325.

Yetim, M. ve Akcan, N. (2020), "Türkiye-Katar Ortaklığında Sert Güç". *Ortadoğu Analiz*, Cilt 11, Sayı 92, 24-28.